

Sygn. akt V CSK 421/12

POSTANOWIENIE

Dnia 28 sierpnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Jan Górski

SSN Antoni Górski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator S.A.
w K.

przy uczestnictwie S. Z. i K. Z.

o zasiedzenie służebności,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 28 sierpnia 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w C.

z dnia 22 marca 2012 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Rejonowego w C. z dnia 26 października 2011 r. i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu w C. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

W sprawie o zasiedzenie służebności gruntowej przesyłu, Sąd Okręgowy w C. postanowieniem z dnia 22 marca 2012 r. oddalił apelację wnioskodawcy - Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator S.A. od postanowienia Sądu Rejonowego w C. z dnia 26 października 2011 r. jako bezzasadną oraz zasądził od wnioskodawcy na rzecz uczestników postępowania S. Z. i K. Z. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Swoje rozstrzygnięcie oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

Uczestnicy postępowania K. i S. Z. są właścicielami na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej nieruchomości położonej w C. przy ul. M. 1[...], dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą nr [...]. Nieruchomość zabudowana jest budynkiem mieszkalnym, zabudowaniami gospodarczymi i jest ogrodzona. Przez działkę przebiega linia wysokiego napięcia 400 Kv relacji J. – R. 4 składająca się z 8 przewodów: 6- ciu roboczych i 2- odgromowych. Linia biegnie od J. do C. Na przedmiotowej działce w 1998 r. wykonany został ekran chroniący ją przed polem elektromagnetycznym, który minimalizuje działanie tego pola do wartości dopuszczalnej. Linia została wybudowana w 1963 r. przez Skarb Państwa, a inwestycje realizował Zakład Energetyczny C. Linia biegnie niezmiennym pasem gruntu od początku. Wnioskodawca nie dokonywał żadnych rozliczeń z uczestnikami postępowania z tytułu korzystania z ich posesji celu przesyłu energii. W 1993 r. na mocy zarządzenia nr 185/Org/93 Ministra Przesyłu i Handlu dokonano podziału Zakładu Energetycznego C. i przekształcono go w jednoosobową spółkę SP - Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.

W ocenie Sądu Rejonowego, w niniejszej sprawie mamy do czynienia ze stanem faktycznym istniejącym przed 03.08.2008 r., kiedy w systemie prawnym nie było instytucji służebności przesyłu, jako odrębnej kategorii służebności, zatem ewentualna służebność polegająca na korzystaniu przez zakład energetyczny z nieruchomości obciążonej w celu eksploatacji urządzeń przesyłowych energii elektrycznej musiała mieć charakter służebności gruntowej ze wszystkimi wymogami wynikającymi z art. 285 i nast. k.c. Wbrew tym wymaganiom,

wnioskodawca nie wskazał nieruchomości władnącej, ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że przedmiotowa linia elektroenergetyczna wchodzi w skład przedsiębiorstwa do którego należą nieruchomości na których posadowiono stacje energetyczne J. i R., co nie jest wystarczające w świetle art. 285 § 2 k.c.

Ponadto, zdaniem Sądu, nie sposób uwzględnić wniosku o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu, który ma polegać na zakazach i powstrzymywaniu się od określonych działań. Sąd stwierdził też, że wniosek obejmuje również uprawnienia, których wnioskodawca nigdy nie wykonywał.

Apelację wnioskodawcy Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator S.A. od powyższego postanowienia Sądu Rejonowego w C. z dnia 26 października 2011 r. Sąd Okręgowy w C.e oddalił jako bezzasadną.

Przede wszystkim nie podzielił zarzutu skarżącego dotyczącego niewezwania do udziału w sprawie Skarbu Państwa, co skutkowało nieważnością postępowania, wskazując w tym zakresie na uchwałę 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r. w sprawie III CZP 112/ 09 (OSNCP 2010, nr 7-8, poz. 98), której Sąd Najwyższy nadał moc zasady prawnej i przyjął, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania.

Wskazał, że służebność polegająca na korzystaniu z nieruchomości obciążonej w celu eksploatacji urządzeń przesyłowych powinna obciążać jedną nieruchomość na rzecz właściciela innej, wyraźnie określonej i wskazanej nieruchomości. Ciężar wskazania nieruchomości władnącej i wykazania, że jej użyteczność ulega zwiększeniu w związku z posadowieniem urządzeń przesyłowych na gruncie obciążonym spoczywa na wnioskodawcy.

Nie zgodził się ze skarżącym iż w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia Sąd ma bezwzględny obowiązek działania z urzędu. W postępowaniu nieprocesowym co do zasady stosuje się przepisy o procesie, gdy chodzi o rozkład ciężaru dowodu (art. 13 § 2 k.p.c.). Stwierdził, że w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia Sąd nie ma z urzędu obowiązku prowadzenia postępowania dowodowego w celu ustalenia okoliczności istotnych z punktu widzenia wnioskodawcy, zwłaszcza gdy korzysta on z fachowej pomocy prawnej.

Zgodził się z Sądem Rejonowym, iż zasiedzenie nie może dotyczyć służebności polegającej na obowiązku powstrzymywania się od określonych działań oraz że służebność może być zasiedziana jedynie w takim zakresie w jakim było posiadanie tej służebności.

Od powyższego postanowienia Sądu Okręgowego w C. skargę kasacyjną wywiódł wnioskodawca opierając ją na obu podstawach naruszenia. W ramach naruszenie przepisów postępowania zarzucił, naruszenie:

1. art. 510 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., poprzez niewezwanie do udziału w sprawie Skarbu Państwa jako zainteresowanego, którego praw dotyczy wynik niniejszego postępowania, prowadzące do nieważności postępowania, zgodnie z art. 379 pkt. 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.
2. art. 378 § 1 k.p.c., 385 § 2 k.p.c. i art. 379 pkt 5 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez niestwierdzenie przez Sąd Okręgowy zachodzącej nieważności postępowania przed Sądem I instancji, a w konsekwencji nie uchylenie, nie zniesienie postępowania w całości i nie przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.
3. art. 677 k.p.c. w zw. z art. 670 i art. 610 § 1 k.p.c. oraz art. 669 k.p.c., poprzez niezbadanie z urzędu, kto jest nabywcą służebności gruntowej na dzień upływu terminu zasiedzenia, tj. 1 stycznia 1974r.

W ramach naruszenia przepisów prawa materialnego zarzucił, naruszenie:

1. art. 285 § 2 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przesłanką nabycia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu przez zasiedzenie jest zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej, co wymaga oznaczenia nieruchomości władnącej,
2. art. 292 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 października 1990 r.) poprzez niezastosowanie i nie stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez Skarb Państwa w drodze zasiedzenia, pomimo że w niniejszej sprawie zostały spełnione wszystkie przesłanki niezbędne do zasiedzenia służebności gruntowej.

W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawcy, uczestnicy postępowania wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uzasadniony jest zarzut kasacyjny naruszenia art. 510 § 2 k.p.c. Skoro wnioskodawca od samego początku postępowania w sprawie żądał stwierdzenia zasiedzenia służebności przesyłu nie na swoją rzecz, lecz na rzecz Skarbu Państwa, nakładało to już na Sąd pierwszej instancji obowiązek wezwania z urzędu do udziału w sprawie beneficjenta wniosku. Wnioskodawca podnosił kwestię koniecznego udziału w sprawie Skarbu Państwa w apelacji, jednakże zostało to bezpodstawnie zignorowane przez Sąd Odwoławczy. Wprawdzie zgodnie z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09 (OSNC 2010 nr 7-8, poz. 98), niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania, należy jednak uznać, że jest to poważne uchybienie procesowe, mogące mieć wpływ na wynik sprawy. Tym samym stanowi ono wystarczającą przyczynę uwzględnienia skargi kasacyjnej, uchylenia zaskarżonego orzeczenia oraz orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 398³ § 1 pkt 2 w zw. z art. 398¹⁵ k.p.c.). Warto dodać, że Skarb Państwa nie może być reprezentowany w tej sprawie przez nieistniejący już Zakład Energetyczny, jak to proponował wnioskodawca, lecz przez właściwego starostę (art. 11 ust 1 w zw. z art. 23 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. Dz. U. 2010 r., Nr 102, poz. 651).

Taki procesowy stan sprawy usprawiedliwia skrótowe jedynie ustosunkowanie się do kwestii podniesionych w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało przesądzone, że przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie

w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej służebności przesyłu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biul. SN 2008/10/7 i powołane w niej inne judykaty). Występuje jednak rozbieżność, czy - ze względu na nietypowy charakter takiej służebności - występuje tu w ogóle kategoria nieruchomości władnącej, o której mowa w art. 285 k.c., a jeśli tak, co jest tą nieruchomością. Radykalny pogląd, że bezprzedmiotowe jest w takiej sprawie oznaczanie nieruchomości władnącej, wyraził Sąd Najwyższy w powołanej uchwale z dnia 7 października 2008 r. oraz w wyroku z dnia 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, niepubl. Pogląd ten został krytycznie oceniony przez doktrynę prawa i ostatecznie w judykaturze przeważa stanowisko, które podziela skład rozpoznający niniejszą sprawę, że w odniesieniu do służebności gruntowej przesyłu, wykładnia art. 285 § 2 k.c. musi uwzględniać jej szczególny charakter oraz społeczno – gospodarcze przeznaczenie nieruchomości wchodzącej w skład przedsiębiorstwa, któremu służebność ta ma służyć. W związku z tym przyjmuje się, że przesłanka z art. 285 § 2 k.c. może być spełniona także wówczas, gdy służebność przesyłu ułatwia funkcjonowanie przedsiębiorstwa przesyłowego, zwiększając jednocześnie użyteczność należącej do niego nieruchomości (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 112, poz. 142 i z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 64 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 września 2006 r., II CSK 112/06, M. Praw. 2006/19/1016, z dnia 5 czerwca 2009 r., I CSK 392/08 i z dnia 22 lipca 2010 r., I CSK 606/09 – niepubl.).

Końcowo należy dodać, że słuszna jest uwaga Sądu, iż o zasiedzeniu służebności może być mowa tylko w granicach faktycznego jej posiadania, a tym samym postępowanie to nie może obejmować innych, zgłoszonych we wniosku żądań.

Z podanych przyczyn orzeczono jak w sentencji. Postanowienie o kosztach uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c.

